

KONGEGAARDENS ARKITEKTUR

Sammenfattet og redigeret af Henrik Broch-Lips, cand.mag. i kunsthistorie

Kongegaarden er en rokokoinspireret bygning med én lang, repræsentativ hovedfacade, der har hele barokkens bløde tyngde i sig. Det er en muret 15 fags ejendom i én etage med manzardetage, der ligger i gadelinjen og parallelt med denne. Den vestlige gavl er bygget sammen med nabohuset nr. 27.

Bygningens midte er forsynet med granittrappe med smedjernsgelænder, sandstens dørindfatning og portaludsmykning over hoveddøren. Midtrisalitten, der er det tydelige fremspring midt i facaden, er med vandrette fuger og domineret af et rigt udsmykket indgangsparti i tre fag. Foroven er risalitten kronet af en gavlkvist med frontispice. I det trekantede parti (frontonen) er anbragt et smukt ur med pudset rundfrise og herover en feston, der er en lille krans, der hænger fra to punkter.

Umiddelbart over hoveddøren og imellem underkanten af det midterste vindue i frontonen og gesims er der i sandsten udført en halvcirkel med en dekorativ oval flade, der er flankeret af løver. Den ovale glug, der er en lille åbning, i gavlens trekantflade er pynteligt indrammet og kronet af et koket bånd med indskrift.

Over den fremspringende sodsorte sokkel fremtræder bygningen grundmuret og pudset - over og omkring porten og hoveddørpartiet er der refendpuds. Foroven afsluttes med en trukken sodsortfarvet gesims. Tretten af femten vinduer i facadens fulde og usymmetriske længde i stueetagen er indsat i en blænding og afdækket af en segmentkarm/fordakning i sandsten.

I brystningen under hvert andet vindue er indføjet et gipsrelief, der forestiller udsnit af et gelænders mønster. De mange smykkende detaljer synes hentet fra den københavnske rokoko, skabt af arkitekt og hofbygmester Nicolai Eigtved en snes år i forvejen.

I bygningens nordvestlige ende er et tofags portrum med slutsten og overliggende sandstensfigur samt et par stukflager, der tilsyneladende er en mand med druer – ganske passende på en gård, der i sin tid både handlede med og udskænkede vin. Figuren må være en rest af en renæssanceherme, der er en slags buste.

Den beherskede reliefagtige udsmykning af facaden med ørelisener, refendfugning og attisk båndslang er karakteristisk for rokokoen. Nogle få dekorative enkeltheder som portens slutsten og sandstenskonsollerne under frontispicen stammer dog fra renæssancen, idet de er overflyttet til det nye hus fra herregården Basnæs, hvor der august 1758 opstod en ildebrand. Det, som ilden havde skånet, kom på auktion og meget blev købt af Rasmus Langeland, der bl.a. lod støbningerne pryde Kongegaardens facade.

De oprindelige fire renæssancefigurer fra Basnæs har stået på de borthuggede konsoller. Man ved ikke, hvornår de oprindelige figurer er blevet fjernet, men i midten af det nittende århundrede fandt man stumper af stenfigurer, nøgne fødder i sandaler og hoveder med hjelme. Det har derfor nok været romerske krigerskikkelser, da den slags drabanter som portvagter var meget yndede dekorationer i renæssancen.

I stedet for 'krigerne' er der i dag fire andre sandstensfigurer, der symboliserer de fire årstider og som kunstneren Marius Hammann har anbragt dér på konsoller i forbindelse med den store restaurering, som blev foretaget i 1901-02 af arkitekt Mathiesen.

Hammans oprindelige gipsmodeller var for et par år siden i for dårlig stand, og efter fotografier fra ca. 1900, og nogle afstøbninger fra 1990, blev de fire skulpturer sat i stand i 2005 af billedhuggeren Erik Varming. En blanding af hvid cement og rød bakkegrus har givet dem en tilsigtet sandstens karakter, der passer til bygningens stil. I modsætning til de ødelagte figurer fra år 1900, er de nye opsat med rustfrit stål, og vil derfor forhåbentlig ikke udvide sig.

En del af de stukbalustre, der oprindeligt har siddet under hvert andet vinduesfag, var bevaret ved den omfattende istandsættelse i 1901, og med samme materiale har man udbedret og suppleret gavlkonsollerne og portens slutsten.

Taget er dækket med røde håndstrøgne vingetegl. I tagfladen imod gården er anbragt to og i rygningen en enkelt muret skorsten med skaft. I gavlen mod sydøst er i manzarden anbragt 3 buede blikkenslagerkviste. Alle pudsede facadepartier er hvidkalkede.

I husets sydlige gavl er Rasmus Langelands gravsten indmuret. Den blev bragt til Kongegaarden, da St. Gertruds Kirken blev revet ned. Stenen blev restaureret i 1902, og med skarpe øjne kan man læse den snørklede skrift: "Herunder hviler – Sal. Rasmus Langeland – Fordum Handelsmand her Corsøe – Fød den 6'Januarii 1712 – Død 17'Augusti 1780".

Det smukke "tårn-ur", der slår time- og halvtimeslag døgnet rundt, blev opsat på Thorvald Pedersens foranledning af tårnurmager Bertram Larsen, København, som erstatning for et ældre ur fra den første byggherres tid. En inskription på bjælken bag skiven fortæller, at dette skete den 3. oktober 1901.

Efterhånden som gården i løbet af 1960'erne og 70'erne fik lov at forfalde, gik uret i stå, men i 1988 kom det i gang igen under "Kongegaardsprojektet" og med hjælp fra de lokale pensionister urmager Jørgen Gylling og maskinmester Paul Bell.

Ikke langt fra palæet i Kalundborg

Stilhistorisk er Kongegaarden samtidig med Eigtveds Amalienborg i København. Dog er en mere oplagt, og mindre prætentios, sammenligning landstedet Friboeshvile i Kgs. Lyngby (1756-58) og Apoteket i Lindegade 2-4 i Kalundborg (1763). Huset i Korsør er det største af disse tre, hvor flere tidstypiske elementer umiddelbart kan sammenlignes.

Den høje kælder med vinduer, den refendfugede trefags midtrisalit, som er kronet af en trekantsfronton med et rundt vindue og manzardtag, er meget lig hinanden. Derudover er dekorationerne i brystningen, der er arealet mellem vinduernes underkant og gulvet, i Kalundborgpalæet og Kongegaarden næsten identiske.

Det kan derfor tyde på, at bygmestrene til disse huse har haft kendskab til hinandens byggeri, hvis der da ikke er tale om den samme mand. Bygmesteren til Kongegaarden er ikke kendt, men man antager, at det sandsynligvis er Philip Hartmann, som netop kendes fra palæet i Kalundborg.